

romànica, d'on *Isona*, tal com *Tarragona*, *Barcenona* / *-Iona*, *Alarona*, *Arraona* --- *Cazlona*, *Lisbò(n)a*.

En el cas present la forma ibero-romana es presenta amb variants, però que es redueixen al vocalisme de la primera síl·laba. La lingüística ho pot sintetitzar així:

<u>ibèric</u>	<u>llatí</u>	<u>romànic</u>
AISON	<i>Aes(α)n</i>	
EISON	<i>Ison</i>	<i>Isona</i>
IESON	<i>Ie(s)so(α)n</i>	

Tinguem en compte el moment històric en què els romans, entre la 1a. i la 2a. guerra púniques, ja es movien i intrigaven, des de Sagunt fins a Empúries, contra l'amenaça cartaginesa, incitant les poblacions autòctones contra Amílcar i Anníbal; i excitaren, en particular, els Ilergetes, els Bargusis (Bergús, Cardona), els Andosini (Andorra) i els Anevosí (Àneu), a oposar-se a la marxa d'Anníbal: els hagué d'anar sotmetent per poder traspassar el Pirineu (via Cerdanya). Quan ja els romans de Scipio etc., hagueren d'esdevenir molt familiars amb els noms dels aborígens; llavors el llatí tenia el vocalisme ben arcaic (Llei de les XII Taules etc.) encara amb diftong *-ei-*, que acabà per tancar-se en *i* (*heic* > *hic*, *ueicos* > *uicus*).

Allà, doncs, on ells oïren *Eison*, en feren *Īson*, seguint la marxa del vocalisme en la llengua nacional. Hem de creure que el nom d'*Isona*, la ciutat ibèrica cabdal de tot el Nordoest de Catalunya, coneguda molt vastament tot a l'entorn, devia tenir la inicial pronunciada amb variants locals de vocalisme. Sumant-s'hi l'evolució cronològica, ens expliquem naturalment aquell vocalisme irisat *AI* / *EI* / *IE* que judiquem a la base de les formes d'aquest nom. D'aquell triple vocalisme fou només la del grau *EISON* > *ĪSON* que sobrevisqué, amb *ī*, un cop adaptat pels romans en el seu grau de fonètica clàssica; els altres graus s'extingiren, ja, sense passar al romànic. Tal irisació no és un cas únic: p. ex. Ptolemeu recollí la forma Αἰλουρῶν (ed. Thompson, p. 32), en lloc de la més corrent *Iluro* (l'avi d'*Alarona* = Mataró).

Les fonts de l'Antiguitat ens han transmès, però, testimonis de totes aquelles variants. Plini (III, 2.3) cita els *Aesonenses* entre els «stipendiarii» del conventus de Tarraco, i així apareix en *C.I.L.* 4465, 5446, 4473, i moltes més; en el *C.I.L.* s'hi compten 21 cites (4458-78) on en part hi ha el nom de la ciutat (*Aeso*, *Ieso* etc) i en part el de la tribu: en *-enses*. També s'hi ha trobat Αἰσσω en una inscr. en lletra grega (Mariner Bigorra, *Homen. a Tovar*, 1972, p. 97). Però probablement es tractava d'una *a* molt palatal (tirant a *ɛ* = *ä*), car en escriptura ibèrica s'ha retrobat *eso* (Mariner) o *esb*; segons altres; d'aquest *EISON*- és del que ha de resultar la forma romana tardana *ĪSO(N)*.

D'on el modern *Isona*. D'altra banda també es

troba *Ieso* o *Iesso*: en un altre passatge de Plini (és la que alguns filòlegs, o mss. tardans, han alterat en *Gessoriensis*); i en una altra part de Ptolemeu apareix *Ἰεσσός*.

La localització a *Isona* és segura: la inscr. 4463, de *Iesson*..., es va trobar precisament a *Isona*; i Ptolemeu dóna *Iessos* com un *oppidum* dels jaccetans, que és el poble del Pirineu centro-meridional. L'atribució de cap d'aquestes dades a *Guissona*, ha quedat demostrada, en aquest art., com una falla ideada per certs arqueòlegs, impossible a la llum de la Lingüística i la Filologia.

Isògal, V. *Isòvol* *Ison*, *Isort*, V. *Isil* *Isot*, V. 15 *Isanta*

ISÒVOL

20 Poble de Cerdanya, a la dreta del Segre, vora l'estret que separa la Cerdanya pròpiament dita, de la 'Petita Cerdanya' o Batllia de Bellver.

Pron pop.: *izòbul* -*ɔbu*, a Puigcerdà, Casac. 1920; *izòbu* a Puigcerdà, J. Cor. 1924; *izòbu*, -*ɔbul*, en les enq. de 1935, en el poble mateix (ix, 104-11), i tots els veïns.

MENCIONS ANT. Encara que omès en el text definitiu de l'Acte C. SdUrg., de 839, figura *Isogal*, en el capbreu del *Cart.* de l'Acte, f°12 (xxxviii, 18.15). 965-966: *Isogal*, testament del Comte Seniofred de Besalú (amb variants de lectura *Ysogal*, *Usogal*): Monsalv. I, § 3, p. 270; Abadal, *Eixalada*, 195; SerraV., *Pinós Mtpl.* III, 85.

I des de l'any 1000: 1011: *Isogal* (*MarcaH.*, col. 980); 1043: «in com. Cerritaniense vel in v. Sanavastre vel in *Isogal* --- *Isogal* --- ipsas vineas q. sunt in *Isogal*; affr. I rivo *Durando*, II in villa de *Isogal*, III --- Olorbite, IV flumine *Sigeris*» (*Cart.* Tavèrnoles, 76.21, 77.7, 77.8); 1126: *Isogal* (*MarcaH.*, col. 1261); 1131: *Ysogol* (*Marca* 1272); 1167: *Isovol* (*Marca* 1347); 1245: «que me debet N'*Isògol* de Podio Cerdano» doc. orig. (*InuLC.* s.v. *me*). 2a. *meitat* S.XIII: *Isogol*, -*goll* (Delcor, *Sefarad* 1966, 32ss.); 1359: *Isogoll* (*CoDoACA* XII, 89); 1391: P. de Campalans, rector d'*Isogoll* (SerraV. *Pinós Mtpl.* III, 222); 1396: *Isogol* (*CoDoACA* XII, 185). Hi ha encara una cita *Hisogal* de princ. S.XII, sense data, en *MarcaH.* col. 1225, segons Mn. J.Segura, que no he comprovat.

En total: *Isògal* en 4 o 5 docs. més antics (SS.X-XI), *Isògol* en els 5 següents, fins a la fi del S.XIV. Ponsich (*Top.* 157) n'hi afegeix altres 8 d'*Isògol* SS.XIII-XIV etc. La forma *Isòvol* amb *v*, és recent, no abans de 1628 i 1632, segons Ponsich, fora del cas únic de 1167 en el *Marca* (que no tenim assegurat). És deguda a l'epèntesi vulgar tipus *aon* > *əbōn*, i a ultracorrecció del canvi tipus *pregon* < *prevon* PROFUNDUS.